

Oponentní posudek disertační práce

Název práce: **Předeterminovanost v psychoanalytických kazuistikách**

Student: Mgr. Jakub Kuchař

Školitel: Doc. Mgr. Josef Fulka, Ph.D.

Oponent: PhDr. Jiří Jakubů, Ph.D.

Univerzita Karlova v Praze, Fakulta humanitních studií 2020

I. Všeobecná charakteristika práce, formálního provedení a zvoleného tématu

Posuzovaná disertační práce čítá 126 stran textu (117 stran vlastního textu a 9 stran seznamu převážně anglofonní literatury). Z formálního hlediska je text smysluplně a logicky uspořádán číselným kódováním, poznámkový a referenční aparát je přehledně začleněn do textu práce. Autor prokazuje znalost práce s odbornou literaturou domácí i zahraniční, odbornou terminologií, orientuje se v historickém vývoji předmětu svého zájmu (psychoanalýza) a dokáže charakterizovat a zhodnotit rozdíly a přínos jednotlivých jejích proudů.

Samotná práce je vyústěním autorova dlouhodobého zájmu o danou problematiku, zejména o základní filosoficko – hermeneutické předpoklady psychoanalytického myšlení a praxe. Tomu odpovídá i perspektiva autorova zkoumání, kdy se v oblasti analytické teorie a klinické praxe snaží zachytit podíl a vliv tzv. předeterminovanosti na psychoanalytickou teorii a praxi ve vzájemném ovlivnění, implicitním a explicitním. Originálním způsobem propojuje analytické teorie s konkrétní praxí a textovou analýzou klinických ukávek vybraných reprezentantů jednotlivých analytických proudů.

II. Podrobnější zhodnocení práce

Psychoanalýza není jen metodou léčby a ovlivňování duševních onemocnění a poruch, ale mj. i přínosnou hermeneutikou pro chápání jevů života, kultury a dění ve společně sdíleném světě. Proto si nejen psychoanalytici musí klást otázku, jak a čím je toto vnímání, zkušenost a pojmání života a světa určováno a co při něm hraje roli, a to jak v rovině explicitní a vědomé, tak i implicitní a předvědomé. V domácím, českém kontextu, je takového uvažování stále ojedinělé: ať již mezi samotnými psychoanalytiky, kteří se paradoxně reflexi svého oboru a metody práce nevěnují dostatečně a mnohdy jen přejímají klasickou freudovskou doktrínu či tvrzení autorit oboru, nebo mezi nepsychoanalytickou veřejností, která (bohužel právě i díky výše zmíněné pasivitě či rigiditě psychoanalytiků) vnímá psychoanalýzu jak cosi doktrinářského, historicky překonaného a jednostranného.

I proto je práce Jakuba Kuchaře a jeho zaměření se na „předeterminovanost“ v psychoanalytické teorii a praxi cenným a oživujícím příspěvkem do zatím nedostatečně probuzené debaty. V předkládané práci se autor zabývá psychoanalýzou, jejím vývojem a pohledem na analytickou situaci, a to z hlediska komplexnosti, flexibility a případně i intersubjektivního zapojení, tzv. předeterminovanosti (sám pojem „předeterminovanost“ a jeho implikace stojí za pozornost a oceňují autorovo zaměření tímto směrem). Autor sleduje dvě základní osy či dimenze: teorie a praxi ve

spojení s explicitním a implicitním pojetím či přístupem. Samotné pojednání o implicitním přístupu je obohacující a prakticky využitelné.

Ačkoli je překládaná práce celkově prací teoretickou, i ona má svou prakticko – výzkumnou část. Ta je zde zastoupena zprostředkovaně, rozbořením klinických ukázek psychoanalytické práce (kazuistik). Obsahová, resp. textová analýza se, autorovými slovy, zaměřuje na *průzkum koherence rozpravy v současném psychoanalytickém myšlení*. Přestože nejde o jednoduchý úkol, protože samotná psychoanalýza nemá (jak přesvědčivě dokladuje i autorova práce) zcela jednotné paradigma a klasická freudovská doktrína byla podrobena kritice i revizi, autor ve svém průzkumu obstál se ctí a představil originální přístup k zvolené problematice.

III. Přínos a omezení

Hlavní přínos práce vidím v dvojí rovině. První je již samotné podnícení uvažování a diskuse o předpokladech samotného psychoanalytického uvažování. Jak se na zvolené fenomény díváme a jak si myslíme, že se na ně díváme; co hraje roli při jejich posuzování, jak historický kontext ovlivňuje to, co „vidíme“ a v co „věříme“, jak jsme ovlivněni implicitními teoriemi a jak toto vše v důsledku ovlivňuje náš přístup a praxi (autor hovoří o předeterminovanosti jako jakési formě komunikace mezi vědomím a nevědomím). Druhou rovinou přínosu je zkoumání vybraných kazuistik z pohledu předeterminovanosti (mnohovýznamovosti, mnohoznačnosti), resp. poddeterminovanosti, spojené s lineární kauzalitou. Strukturované členění textové analýzy velmi ilustrativně poukazuje na omezení, s nimiž se vybraní autoři střetávají, až již jsou si jich vědomi či ne, dané jejich ideovým zaměřením i kulturně - historickým kontextem. Jako čtenáři můžeme také uvažovat o propojení mezi „předeterminovaností“ a „předdeterminovaností“. Porovnání vybraných kazuistik je skutečně přínosným zkoumáním, v němž autor dokládá rozdíly mezi popisovanými psychoanalytickými „školami“.

Předkládaná práce má však také některé, byť dílčí nedostatky, které je nutno zmínit. V první řadě jde o seznam literatury, který v původním provedení neodpovídá citační normě (po upozornění oponentem došlo k nápravě a věřím, že ve finální verzi bude tato oprava/úprava zahrnuta a tím bude vše formálně v pořádku). Druhým nedostatkem, či spíše vadou na kráse, jsou některé detaily v autorově stylu (např. věta „*primární narcismus nastává*“, s. 32, „*když to shrnu*“, s. 36 a 109), případně žargon profesně anglicistní (*freudiáni, kleiniáni*) či užívání superlativů u některých jmen. Také jsem zpočátku hledal zásadní část práce, která se označuje jako „diskuse“: domnívám se, že tím v zásadě autor míní kapitolu č. 6, která je velmi kvalitní.

IV. Otázky a náměty k diskusi

- 1) Je předeterminovanost obvyklým znakem komplexnějšího a flexibilnějšího, resp. více intersubjektivního přístupu? Můžete uvést příklady pro i proti?
- 2) Je obvyklé, že po vyhotovení práce autor vidí její omezení, resp. co by udělal jinak. Jaká hlavní omezení své práce vnímáte?

V. Resumé a doporučení

Předkládanou disertační práci hodnotím jako velmi kvalitní, originální a inspirativní zejména ve svém zaměření na porovnání klinických ukázek vybraných autorů. I vzhledem k rozsahu a zaměření použité literatury je zřejmé, že se autor v problematice orientuje s přehledem a v českém kontextu novátorsky pracuje s principem předeterminovanosti. Výsledky autorova výzkumu (resp. analýzy textů) jsou praktickým dokladem teoretických úvah o rozdílech mezi zkoumanými psychoanalytickými „školami“ a mohou být využitelné v procesu výuky či podkladem pro další zkoumání. Vybrané části práce vidím také jako vhodné pro publikaci v odborném tisku. Práci Jakuba Kuchaře k obhajobě doporučuji

V Praze dne 20. 12. 2020

Jiří Jakubů